

Steeds meer niet-westerse arbeidsmigranten en studenten naar Nederland

Han Nicolaas

Het aantal niet-westerse immigranten is de laatste jaren toegenomen en bedroeg in 2009 iets meer dan 40 duizend. Gezinsherenigers vormen de grootste groep onder deze niet-westerse immigranten. Studie en arbeid spelen een steeds belangrijker rol in de niet-westerse immigratiestromen. Daarnaast is het aantal asielmigranten en gezinsvormers toegenomen. Kleinere aantallen immigranten komen naar Nederland als au pair, voor een stage of voor een medische behandeling. In dit artikel wordt aandacht gegeven aan de motieven van niet-westerse immigranten om naar Nederland te komen. De politieke discussie over immigratie en integratie spitst zich immers voor een belangrijk deel toe op deze groep migranten.

1. Inleiding

De statistiek van de buitenlandse migratie, die is gebaseerd op de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens (GBA), bevat diverse demografische variabelen zoals geslacht, geboortedatum, geboorteland, geboorteland van de ouders en nationaliteit. Informatie over het motief van niet-Nederlandse immigranten om naar Nederland te komen, is echter niet in de GBA opgenomen. Om deze informatie te achterhalen maakt het CBS sinds 1998 gebruik van gegevens van de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) van het ministerie van Justitie. Tot en met 2003 is deze informatie ontleend aan het Centraal Register Vreemdelingen (CRV) van de IND, een registratie met gegevens over alle in Nederland wonende niet-Nederlanders. Vanaf 2004 zijn de gegevens ontleend aan INDIS, het informatiesysteem van de IND. Van personen met de Nederlandse nationaliteit is geen informatie over migratiemotief beschikbaar, aangezien zij zich niet hoeven te melden bij de IND. Voor uitvoerige informatie over de gebruikte gegevens van de IND zie Nicolaas et al. (2003).

Een probleem met de informatie van de IND is het feit dat voor een groot deel van de westerse immigranten geen migratiemotief (meer) bekend is. Sinds mei 2006 hebben EU-onderdanen, met uitzondering van Bulgaren en Roemenen, namelijk geen verblijfsvergunning meer nodig als ze voor langer dan drie maanden in Nederland willen verblijven. Dit geldt ook voor personen met de nationaliteit van een van de EFTA-landen (IJsland, Liechtenstein, Noorwegen en Zwitserland). Beide groepen moeten zich officieel nog wel inschrijven bij de IND, waarbij het doel van het verblijf moet worden aangetoond met behulp van documenten. Zij krijgen dan een verklaring van inschrijving die als sticker in het paspoort (of ander identiteitsbewijs) wordt geplakt. Hoewel inschrijving bij de IND verplicht is, heeft het nalaten ervan voor deze groepen immigranten geen gevolgen voor

hun verblijfsrecht in Nederland. Zij mogen immers legaal in Nederland verblijven op grond van het EG-verdrag, zonder zich gemeld te hebben bij de IND (IND, 2010). Het ontbreken van sancties als men zich niet bij de IND inschrijft, heeft tot gevolg dat grote groepen immigranten uit de desbetreffende landen zich niet bij de IND melden. Van deze groep is dan ook geen motief voor hun komst naar Nederland bekend. Zo was van ongeveer een kwart van de EU-immigranten die van 1995 tot en met 2005 naar Nederland kwamen het motief niet bekend. Dit aandeel steeg in 2006 naar bijna de helft en bedroeg in 2009 ruim 80 procent. Onder niet-westerse immigranten is dit probleem veel minder groot, omdat zij nog steeds een verblijfsdocument nodig hebben en zich altijd moeten melden bij de IND. In 2009 was van iets meer dan 10 procent van de niet-westerse immigranten het motief onbekend. Dit kan onder meer veroorzaakt worden door nog lopende procedures voor het krijgen van een verblijfsvergunning. Deze 'onbekende motieven' worden bijgeschat op basis van de verdeling van de bekende motieven. Bij de hiertoe uitgevoerde imputatie is uitgegaan van de variabelen die het sterkst samenhangen met het migratiemotief, te weten geslacht, leeftijd, burgerlijke staat, vestigingsjaar en geboorteland.

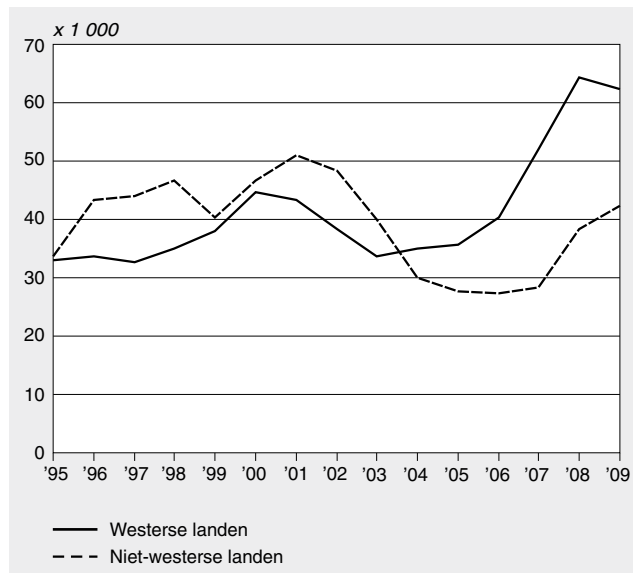
Gezien het grote aandeel migranten met een onbekend verblijfsdoel onder EU-onderdanen, is besloten voor deze groep geen imputatie toe te passen. Aangezien EU-onderdanen het gros van de westerse immigratie vormen (80 procent in 2009) beperkt de informatie in dit artikel zich tot de groep niet-Nederlandse immigranten uit niet-westerse landen. Voor de leesbaarheid wordt deze groep in dit artikel aangeduid als niet-westerse immigranten.

In volgende analyses zal, aan de hand van diverse demografische gegevens uit de GBA, geprobeerd worden meer informatie te verkrijgen over de motieven van westerse immigranten. De nadruk zal daarbij in eerste instantie liggen op het onderscheid tussen gezinshereniging en gezinsvorming, aangezien voor deze categorieën goede ramingen te maken zijn op basis van GBA-informatie.

2. Niet-westerse immigratie naar motief, 1995–2009

Het aantal niet-westerse immigranten is de laatste jaren toegenomen, deels door toename van het aantal asielzoekers, deels door toenemende studie- en arbeidsmigratie. In 2009 kwamen 42 duizend niet-Nederlandse immigranten uit niet-westerse landen naar Nederland (grafiek 1). Daarnaast kwamen er ruim 60 duizend westerse immigranten naar Nederland, vooral uit de lidstaten van de Europese Unie. Sinds 2004 overtreft het aantal westerse immigranten het aantal niet-westerse immigranten. De uitbreiding van de EU in mei 2004 met tien nieuwe lidstaten speelde hierbij een belangrijke rol.

1. Immigratie van niet-Nederlandse immigranten naar geboorteland

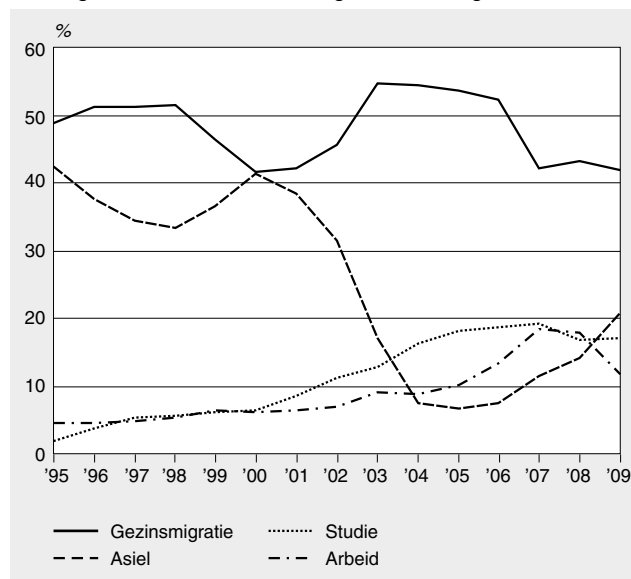
De samenstelling van de groep niet-westerse immigranten wisselt sterk in de tijd. Uit de IND-gegevens blijkt dat gezinsmigratie (gezinshereniging en gezinsvorming) en asielmigratie in de tweede helft van de jaren negentig de belangrijkste motieven waren voor niet-westerse migranten om naar Nederland te komen (*grafiek 2*). Gedurende deze periode kwam bijna de helft van deze groep in het kader van gezinsmigratie naar Nederland, terwijl nog eens 35 à 40 procent als asielmigrant immigreerde. Arbeidsmigratie en studiemigratie speelden in de periode 1995–2000 nog nauwelijks een rol onder niet-westerse migranten.

In de eerste helft van deze eeuw veranderde dit beeld. Het aantal asielmigranten daalde scherp, mogelijk als gevolg van de strengere regelgeving ten aanzien van asielzoekers die per 1 april 2001 van kracht werd. Het aandeel asielmigranten in de totale niet-westerse immigratie daalde van 40 procent in 2001 naar minder dan 10 procent in 2005. De laatste jaren vindt weer een lichte stijging plaats van het aantal asielmigranten. In de tweede helft van de jaren

negentig nam ook de gezinsmigratie aanvankelijk licht af, maar deze stroom bleef gedurende de nieuwe eeuw desondanks op een hoog niveau. Nog steeds komt ruim 40 procent van de niet-westerse immigranten als gezinsmigrant naar Nederland. Daarmee is gezinsmigratie het belangrijkste motief van niet-westerse migranten om naar Nederland te komen (*staat 1*).

Terwijl het aantal asielmigranten sterk is gedaald, komen steeds meer niet-westerse migranten naar Nederland om te werken of te studeren. In 2008 en 2009 kwam een op de drie niet-westerse migranten voor arbeid of studie naar Nederland, terwijl dat tien jaar geleden een op de negen was.

2. Immigratie van niet-westerse immigranten naar migratiemotief

De groep gezinsmigranten is tot en met 2004 niet uit te splitsen naar gezinshereniging en gezinsvorming, aangezien de IND dit onderscheid in zijn bestanden niet goed kon maken. Sinds 2005 is dat wel mogelijk en zijn er afzonderlijke gegevens beschikbaar voor beide typen gezinsmigranten.

Staat 1
Immigratie van niet-westerse immigranten naar geboorteland en migratiemotief, 2009

Geboorteland	Arbeid	Asiel	Gezinshereniging	Gezinsvorming	Studie	Overige motieven ¹⁾	Totaal
<i>x 1 000</i>							
Somalië	0,0	3,1	1,4	0,3	0,0	0,0	4,8
China	0,9	0,3	0,4	0,3	2,2	0,4	4,6
Turkije	0,5	0,1	1,2	1,1	0,5	0,2	3,6
Irak	0,0	2,2	0,9	0,3	0,0	0,0	3,4
India	1,5	0,0	1,0	0,1	0,5	0,1	3,2
Marokko	0,1	0,1	0,9	0,7	0,1	0,1	1,9
Brazilië	0,2	0,0	0,4	0,4	0,2	0,2	1,3
Ghana	0,1	0,0	0,5	0,2	0,1	0,3	1,2
Suriname	0,0	0,0	0,4	0,3	0,1	0,3	1,2
Iran	0,1	0,4	0,3	0,1	0,2	0,1	1,1
Filippijnen	0,1	0,0	0,1	0,2	0,1	0,6	1,0
Afghanistan	0,0	0,5	0,2	0,1	0,0	0,0	0,9
Overige landen	1,6	2,0	3,6	2,1	3,2	1,5	14,1
Totaal	5,0	8,8	11,4	6,2	7,2	3,6	42,2

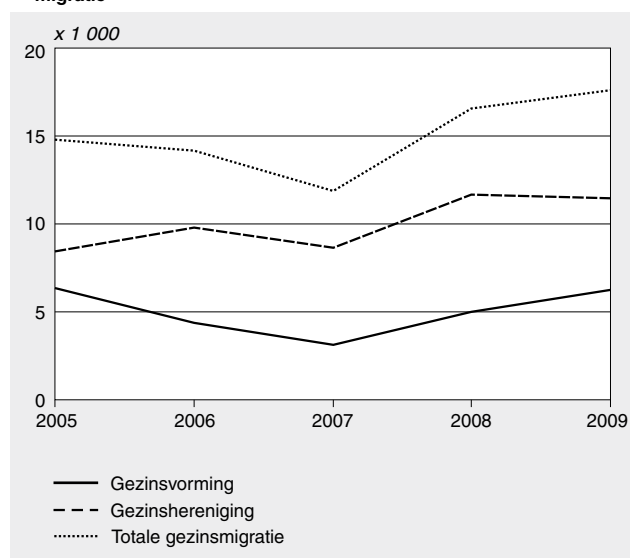
Bron: IND, bewerking CBS.

¹⁾ Onder andere au pair, stage en medische behandeling.

Het aantal gezinsherenigers is sinds 2005 vrijwel continu gestegen en lag in 2009 met 11,4 duizend 3 duizend hoger dan in 2005 (grafiek 3). Daarmee vormden de gezinsherenigende migranten in 2009 de grootste groep onder de 42,2 duizend niet-westerse immigranten die in dat jaar naar Nederland kwamen. Twee op de drie gezinsmigranten komt nu voor gezinshereniging naar Nederland.

Na een sterke stijging in 2008 van het aantal gezinsherenigers vond in 2009 een lichte daling plaats, mogelijk als gevolg van een daling van het aantal kennismigranten vanwege de economische crisis. Daardoor waren er minder kennismigranten die hun gezinsleden lieten overkomen, hetgeen de afgenomen aantallen gezinsherenigers uit bijvoorbeeld Turkije en China kan verklaren (staat 2). Uit deze landen komen in verhouding tot andere niet-westerse landen veel kennismigranten.

3. Immigratie van niet-westerse gezinsmigranten naar type gezinsmigratie

Ook de Wet Inburgering Buitenland (WIB), die op 15 maart 2006 is ingevoerd, kan een rol hebben gespeeld bij de daling van het aantal gezinsherenigers. Migranten die voor gezinsmigratie naar Nederland willen komen, moeten namelijk sinds die datum eerst het basisexamen inburgeren met goed gevolg afsluiten. Deze nieuwe toelatingseis kan betekenen dat minder aanvragen voor gezinsmigratie worden ingediend.

Aan de andere kant zijn er landen waaruit in 2009 juist meer gezinsherenigers kwamen. Zo steeg het aantal Somalische gezinsherenigers naar 1,4 duizend, 400 meer dan in 2008. Dit is mogelijk een gevolg van het toegenomen aantal asielmigranten uit Somalië in 2008 en 2009 die in deze periode hun partner en eventuele kinderen hebben laten overkomen (staat 3). Eenzelfde ontwikkeling zien we bij Irak, waar een toename van de asielinstroom in 2007–2008 werd gevolgd door een stijgende gezinshereniging, vooral in 2008.

De hogere asielinstroom uit Irak en Somalië hield verband met het categoriale beschermingsbeleid voor asielzoekers uit Centraal-Irak en uit Centraal- en Zuid-Somalië. Op grond van dit beleid kregen asielzoekers uit deze gebieden automatisch een tijdelijke verblijfsvergunning. In november 2008 is dit beleid voor Irakezen afgeschaft, in mei 2009 voor Somaliërs. Mede door de afschaffing van dit beschermingsbeleid is het aantal ingediende asiolverzoeken door Irakezen in 2009 sterk gedaald. Het aantal asielzoekers uit Irak dat zich in 2009 in een gemeente heeft ingeschreven (de asielmigranten) bleef echter op een vergelijkbaar niveau als in 2008, aangezien een aanzienlijk deel van de Iraakse asielzoekers uit 2008 pas in 2009 als inwoner van Nederland is ingeschreven. Het aantal Somalische asielaanvragen begon pas in het laatste kwartaal van 2009 te dalen. De asielmigratie uit dit land bleef daardoor ook in 2009 met ruim 3 duizend op een hoog niveau (staat 3).

Staat 3
Immigratie van niet-westerse asielmigranten naar geboorteland

Geboorteland	2005	2006	2007	2008	2009
x 1 000					
Somalië	0,2	0,4	0,7	0,9	3,1
Irak	0,3	0,3	1,0	2,0	2,2
Afghanistan	0,1	0,1	0,1	0,2	0,5
Iran	0,1	0,2	0,2	0,2	0,4
China	0,1	0,0	0,2	0,4	0,3
Guinee	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2
Eritrea	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Sri Lanka	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Ethiopië	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1
Nigeria	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Overige landen	0,9	0,9	0,9	1,5	1,5
Totaal	1,9	2,0	3,2	5,4	8,8

Staat 3 Immigratie van niet-westerse asielmigranten naar geboorteland

Geboorteland	2005	2006	2007	2008	2009
x 1 000					
Somalië	0,2	0,4	0,7	0,9	3,1
Irak	0,3	0,3	1,0	2,0	2,2
Afghanistan	0,1	0,1	0,1	0,2	0,5
Iran	0,1	0,2	0,2	0,2	0,4
China	0,1	0,0	0,2	0,4	0,3
Guinee	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2
Eritrea	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Sri Lanka	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Ethiopië	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1
Nigeria	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Overige landen	0,9	0,9	0,9	1,5	1,5
Totaal	1,9	2,0	3,2	5,4	8,8

Bron: IND, bewerking CBS.

Staat 2 Immigratie van niet-westerse gezinsherenigers naar geboorteland

Geboorteland	2005	2006	2007	2008	2009
x 1 000					
Somalië	0,1	0,2	0,5	1,0	1,4
Turkije	1,2	1,3	1,0	1,4	1,2
India	0,3	0,5	0,6	1,0	1,0
Marokko	1,0	1,2	0,7	0,9	0,9
Irak	0,4	0,4	0,6	1,2	0,9
Ghana	0,3	0,3	0,2	0,3	0,5
Suriname	0,6	0,5	0,5	0,5	0,4
Brazilië	0,3	0,4	0,4	0,5	0,4
China	0,3	0,4	0,4	0,5	0,4
Egypte	0,1	0,2	0,1	0,1	0,3
Overige landen	3,9	4,4	3,6	4,1	4,0
Totaal	8,4	9,8	8,7	11,6	11,4

Bron: IND, bewerking CBS.

Het aantal gezinsvormende immigranten is in 2006 en 2007 sterk gedaald. Voor deze ontwikkeling zijn in ieder geval twee oorzaken aan te wijzen. Ten eerste zijn per 1 november 2004 maatregelen van kracht geworden die hogere eisen stellen aan gezinsvormers (niet aan gezinsherenigers). Hierbij werd de vereiste leeftijd voor beide partners verhoogd van 18 naar 21 jaar. Tevens werd de inkomenseis voor de in Nederland verblijvende partner verhoogd van 100 naar 120 procent van het wettelijke minimumloon. Uit een evaluatie van deze beleidsmaatregelen bleek het aantal inwilligingen op aanvragen van gezinsvormers na invoering met bijna 40 procent te zijn afgenomen (WODC en INDIAC, 2009).

Daarnaast kan ook de invoering van de al genoemde WIB in maart 2006 van invloed zijn geweest op het aantal gezinsvormende immigranten. Deze wet gold namelijk voor zowel gezinsherenigers als gezinsvormers.

Het effect van beide maatregelen is vooral zichtbaar bij Turken en Marokkanen. Uit onderzoek van Van Huis (2007) blijkt dat Turkse en Marokkaanse mannen na 2004 vaker voor een bruid uit Nederland kiezen (vaak van Turkse of Marokkaanse herkomst) dan uit het land van herkomst. Overigens lijkt het aantal huwelijksmigranten uit deze landen zich te stabiliseren (Van Agtmaal-Wobma, 2009). De gevolgen van de WIB voor Surinamers lijken beperkt. Dit komt waarschijnlijk omdat zij in veel gevallen vrijstelling krijgen van de inburgeringseis, aangezien zij tot een voldoende niveau onderwijs hebben gevolgd in de Nederlandse taal. Ondanks beide genoemde maatregelen vormen Turken en Marokkanen nog steeds de grootste groepen onder de gezinsvormende immigranten (*staat 4*).

Staat 4
Immigratie van niet-westerse gezinsvormers naar geboorteland

Geboorteland	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>					
Turkije	1,1	0,8	0,5	0,7	1,1
Marokko	0,9	0,4	0,3	0,4	0,7
Brazilië	0,2	0,2	0,2	0,3	0,4
Thailand	0,3	0,3	0,2	0,4	0,4
Suriname	0,5	0,3	0,3	0,4	0,3
Somalië	0,0	0,0	0,1	0,4	0,3
Irak	0,1	0,1	0,1	0,4	0,3
China	0,3	0,2	0,1	0,2	0,3
Ghana	0,4	0,3	0,1	0,2	0,2
Filippijnen	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2
Overige landen	2,4	1,6	1,2	1,6	2,1
Totaal	6,4	4,4	3,2	5,0	6,2

Bron: IND, bewerking CBS.

De dalende werkloosheid in de jaren 2005–2007 zorgde voor een grotere vraag naar buitenlandse arbeid. Hierdoor nam niet alleen de immigratie uit westerse landen toe, maar ook die uit niet-westerse landen. Tussen 2005 en 2008 is het aantal arbeidsmigranten uit niet-westerse landen meer

Staat 5
Immigratie van niet-westerse arbeidsmigranten naar geboorteland

Geboorteland	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>					
India	0,5	1,1	1,5	2,0	1,5
China	0,3	0,3	0,9	1,2	0,9
Turkije	0,3	0,3	0,4	0,6	0,5
Zuid-Afrika	0,1	0,2	0,2	0,4	0,2
Brazilië	0,1	0,2	0,2	0,3	0,2
Zuid-Korea	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Ghana	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Argentinië	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Iran	0,0	0,1	0,1	0,2	0,1
Taiwan	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Overige landen	1,2	1,2	1,5	1,8	1,2
Totaal	2,8	3,6	5,2	6,9	5,0

Bron: IND, bewerking CBS.

dan verdubbeld. Met bijna 7 duizend arbeidsmigranten in 2008 was arbeid in dat jaar, na gezinshereniging, het belangrijkste motief voor niet-westerse migranten om naar Nederland te komen (*tabel 1*). De grootste groepen niet-westerse arbeidsmigranten komen uit India, China en Turkije (*staat 5*). Dit zijn ook de herkomstlanden van de meeste kennismigranten.

Het aantal niet-westerse studenten laat sinds 2005 een continu stijgende trend zien. In 2009 kwamen ruim 7 duizend studenten uit niet-westerse landen naar Nederland, 2 duizend meer dan in de periode 2006–2007 (*staat 6*). De herkomst van niet-westerse studenten laat in deze periode een vrij eenzijdig beeld zien. Jaarlijks komt de grootste groep, circa een derde, uit China. Andere landen waar substantiële aantallen studenten vandaan komen zijn India en Turkije.

Staat 6
Immigratie van niet-westerse studenten naar geboorteland

Geboorteland	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>					
China	1,3	1,6	1,5	1,8	2,2
Turkije	0,3	0,2	0,4	0,5	0,5
India	0,2	0,2	0,3	0,4	0,5
Iran	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
Ethiopië	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
Brazilië	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
Zuid-Korea	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
Taiwan	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Vietnam	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
Mexico	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
Overige landen	2,3	2,1	2,2	2,6	2,6
Totaal	5,0	5,1	5,4	6,5	7,2

Bron: IND, bewerking CBS.

Het totaalbeeld voor de belangrijkste niet-westerse immigratielanden ziet er als volgt uit. Voor Somalië en Irak blijft asielmigratie het belangrijkste motief om naar Nederland te komen. Twee op de drie migranten uit deze landen komt in dit kader naar Nederland. Het aandeel gezinsmigratie in de totale immigratie uit deze landen is sinds 2005 wel afgenomen, maar blijft naast asiel een belangrijk motief voor Somaliërs en Irakezen (*staat 7*).

Bijna de helft van de Chinezen komt naar Nederland om te studeren. Daarnaast is arbeid een belangrijk motief voor deze groep. Voor migranten uit India is arbeidsmigratie zelfs het belangrijkste migratiemotief.

De immigratie uit de traditionele immigratielanden Turkije, Marokko en Suriname (over de Nederlandse Antillen en Aruba ontbreekt de informatie omdat deze personen de Nederlandse nationaliteit hebben) bestaat nog steeds voor het overgrote deel uit gezinsmigratie. Dit geldt met name voor Marokkanen, van wie bijna 90 procent in het kader van gezinshereniging of gezinsvorming naar Nederland komt. De migratiestromen uit Turkije en Suriname zijn iets diverser en bestaan voor ongeveer een derde uit niet-gezinsmigranten.

Staat 7
Immigratie van niet-westerse immigranten naar migratiemotief en geboorteland, 2005 en 2009

		Arbeid	Asiel	Gezins- hereniging	Gezins- vorming	Studie	Overige motieven ¹⁾	Totaal
		%						x 1 000 abs.=100%
Somalië	2005	0	54	38	5	1	3	0
	2009	0	65	28	6	0	0	5
China	2005	10	2	10	10	43	26	3
	2009	21	7	9	6	49	9	5
Turkije	2005	8	2	37	36	10	6	3
	2009	13	3	35	32	13	4	4
Irak	2005	1	35	43	13	4	3	1
	2009	0	66	25	8	0	1	3
India	2005	39	0	20	12	17	12	1
	2009	46	0	32	4	15	2	3
Marokko	2005	3	1	47	41	4	5	2
	2009	4	3	48	37	3	5	2
Suriname	2005	1	1	42	37	7	12	1
	2009	2	2	38	28	7	24	1
Overig niet-westers	2005	11	8	30	21	19	11	15
	2009	10	15	26	16	20	13	20
Totaal niet-westers	2005	10	7	31	23	18	11	28
	2009	12	21	27	15	17	9	42

Bron: IND, bewerking CBS.

¹⁾ Onder andere au pair, stage en medische behandeling.

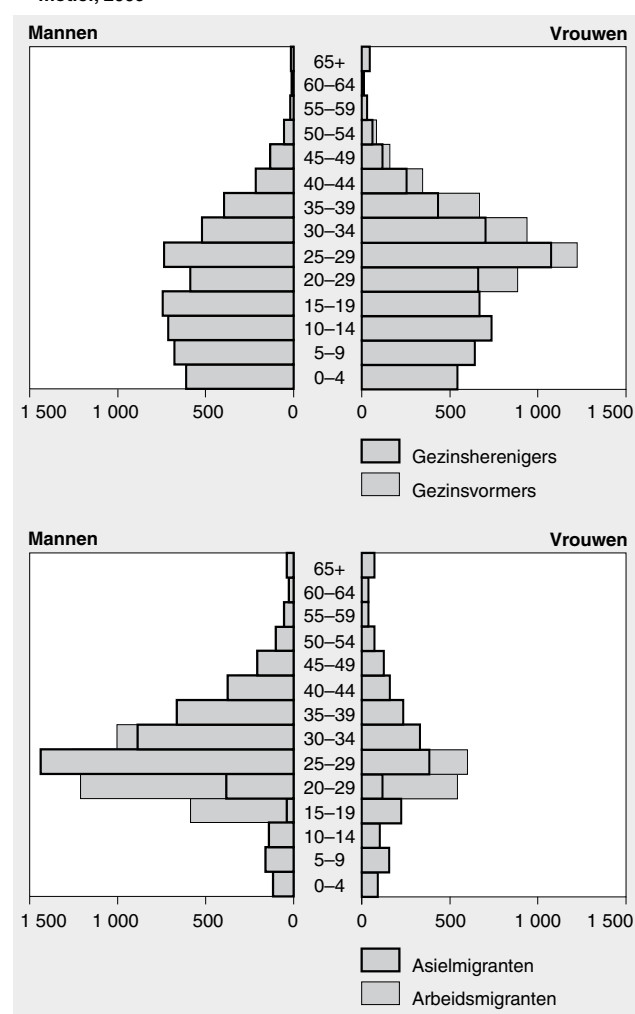
3. Leeftijdopbouw van niet-westerse immigranten

In het licht van de verdergaande vergrijzing, een krimpende beroepsbevolking en tekorten op de arbeidsmarkt in sommige sectoren (metaalindustrie, zorg) vindt met enige regelmaat discussie plaats over mogelijke oplossingen voor deze problemen. Het toelaten van meer (arbeids)migranten is er één van. In dit kader is het van belang de leeftijdsverdeling van immigranten te bekijken en deze te vergelijken met de leeftijdsverdeling van de zittende bevolking in Nederland.

Om een indruk te krijgen van de leeftijdsopbouw van niet-westerse immigranten wordt allereerst gekeken naar de leeftijdsopbouw van niet-westerse gezinsherenigers, gezinsvormers, arbeidsmigranten en asielmigranten die zich in 2009 in Nederland hebben gevestigd. Uit *grafiek 4* blijkt dat *gezinsherenigers* voor het grootste deel uit vrouwen bestaan tussen de 21 en 35 jaar. Een groot deel van de *gezinsherenigers* is jonger dan 20 jaar. Dit zijn de kinderen van immigranten die in een eerder stadium naar Nederland zijn gekomen. Een andere categorie gezinsherenigers bestaat uit de, overwegend vrouwelijke, partners van arbeids- en asielmigranten. Asielmigranten en arbeidsmigranten zijn voor het merendeel mannen. De grootste groep *asielmigranten* is tussen de 25 en 30 jaar oud, bij zowel mannen als vrouwen. *Arbeidsmigranten* behoren vooral tot de leeftijdscategorie van 25–34 jaar.

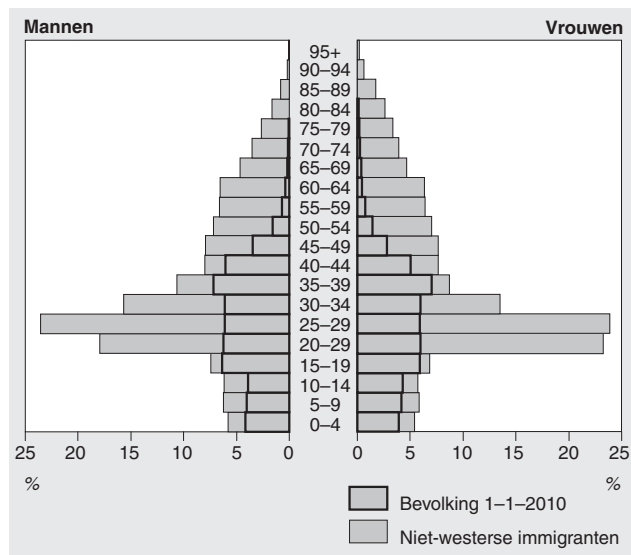
Wordt de leeftijdsopbouw van alle niet-westerse immigranten in 2009 vergeleken met de bevolking van Nederland op 1 januari 2010, dan blijken niet-westerse immigranten inderdaad (veel) jonger te zijn (*grafiek 5*). Zo was twee derde van de niet-westerse immigranten die zich in 2009 in Nederland vestigden jonger dan 30 jaar, terwijl dit aandeel onder de bevolking van Nederland op 1 januari 2010 iets meer dan

4. Leeftijdopbouw van niet-westerse immigranten naar migratiemotief, 2009

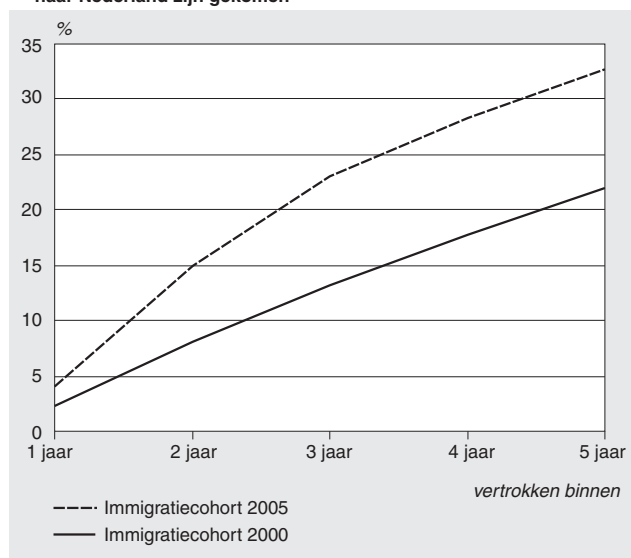
35 procent bedroeg. Aan de andere kant was slechts 3 procent van de niet-westerse immigranten 50 jaar of ouder. De bevolking van Nederland telde op 1 januari 2010 ongeveer 35 procent 50-plussers. De leeftijdsopbouw van westerse immigranten is overigens vergelijkbaar met die van niet-westerse immigranten. Niet-westerse immigranten zijn over het algemeen nog iets jonger dan westerse migranten.

5. Leeftijdsopbouw van de bevolking van Nederland op 1-1-2010 en van niet-westerse immigranten in 2009

Zo gezien zou immigratie mogelijke tekorten op specifieke delen van de arbeidsmarkt kunnen opvangen en de vergrijzing wellicht kunnen verminderen. Daarbij zijn wel enkele kanttekeningen te plaatsen. Niet elke immigrant zal immers uiteindelijk in het arbeidsproces kunnen deelnemen. Bovendien worden immigranten ook ouder en zal immigratie slechts een tijdelijke oplossing zijn, maar geen definitieve rem op het proces van vergrijzing. Het NIDI berekende in 2000 dat, om de leeftijdsstructuur van 1997 niet verder te laten verouderen, zoveel immigranten nodig zouden zijn dat

6. Retourmigratie van niet-westerse immigranten die in 2000 en 2005 naar Nederland zijn gekomen

de bevolking van Nederland in 2025 zou zijn toegenomen tot 27 miljoen en in 2050 tot 39 miljoen (NIDI, 2000). Deze enorme aantallen maken duidelijk dat immigratie niet helpt tegen bevolkingsveroudering die zijn oorzaak vindt in ontwikkelingen in de vruchtbaarheid (vroeger hoog, nu laag) en sterfte (een toenemende levensverwachting).

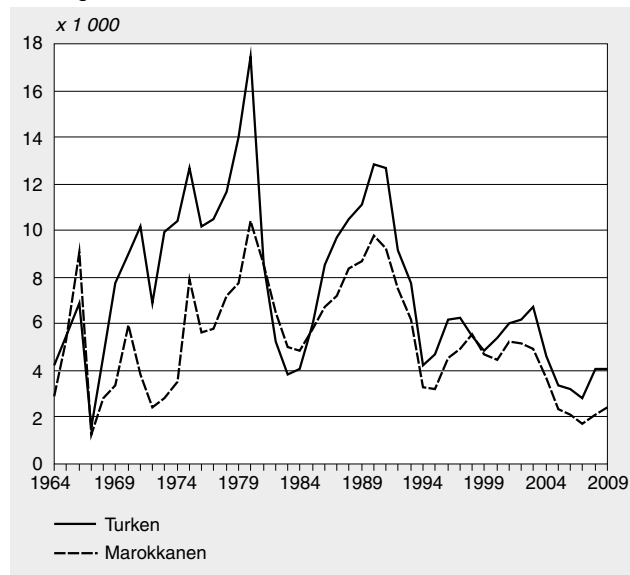
Ten slotte kan worden opgemerkt dat niet elke niet-westerse immigrant in Nederland blijft wonen. Er is sprake van een aanzienlijke retourmigratie onder deze groep. Van alle niet-westerse immigranten die zich in 2000 in Nederland vestigden, was na maximaal vijf jaar 20 procent weer vertrokken. Van de immigranten die in 2005 naar Nederland kwamen, was na vijf jaar zelfs een derde al weer teruggekeerd (*grafiek 6*).

4. Turken en Marokkanen: veranderende migratiestromen

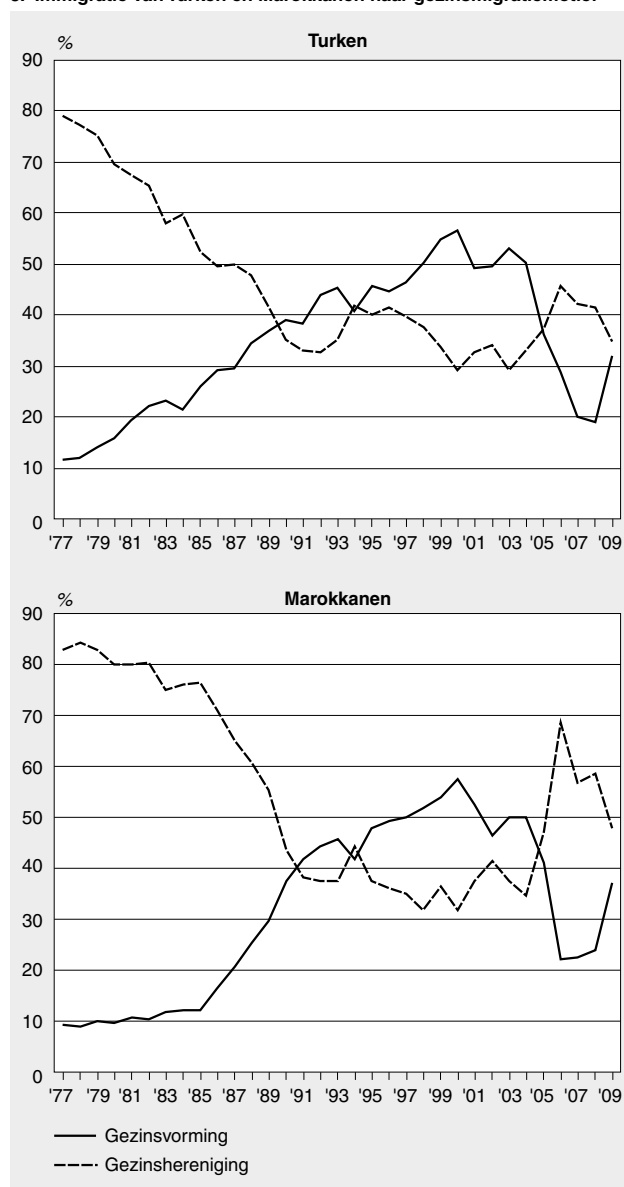
De immigratie uit Turkije en Marokko heeft altijd de warme belangstelling gehad van diverse onderzoekers. Alleen al vanwege de grote aantallen migranten die eind jaren zeventig, begin jaren tachtig uit deze twee landen naar Nederland kwamen (*grafiek 7*) ontstond er behoefte aan inzicht in het karakter van deze migratiestromen. In 1991 heeft het CBS voor het eerst op basis van demografische variabelen zoals leeftijd, geslacht en burgerlijke staat schattingen gemaakt van typen immigranten uit Turkije en Marokko voor de periode 1977 tot en met 1989 (De Beer et al., 1991). De focus lag hierbij op de indeling tussen gezinsherenigende en gezinsvormende immigratie. De immigranten die niet aan één van deze twee categorieën konden worden toegeëld, werden bestempeld als 'overige immigranten'. De reden dat voor 1977 werd gekozen als startjaar voor de schattingen is tweeledig. Aan de ene kant kon de immigratie tot 1973–1974 vrij eenduidig worden geclassificeerd als arbeidsmigratie. Overheid en bedrijfsleven gingen vanaf eind jaren vijftig vanwege de tekorten op de Nederlandse arbeidsmarkt actief op zoek naar arbeidskrachten uit Mediterrane landen, allereerst uit Spanje en Italië, later uit Turkije en Marokko. De werving van deze arbeidsmigranten stopte officieel in 1973 toen de oliecrisis de wereld in haar greep hield. Daarnaast geven de immigratiecijfers in de periode 1974–1976 een enigszins vertekend beeld als gevolg van de eenmalige regularisatie van illegalen die in 1975 plaatsvond. Ongeveer 15 duizend personen maakten gebruik van de mogelijkheid een legale verblijfsstatus te verkrijgen. Het ging voor ongeveer de helft om (voornamelijk mannelijke) Turken en Marokkanen (Van Groenendaal, 1986). Een gedeelte van de (illegale) immigranten in eerdere jaren is hierdoor in de officiële immigratiecijfers van 1975 en 1976 geregistreerd.

Eind 1992 volgde een actualisering van de gegevens naar type migrant met cijfers tot en met medio 1992 (De Beer en Noordam, 1992). Mede ten behoeve van dit artikel zijn deze schattingen op basis van demografische variabelen verder bijgewerkt tot en met 2004. Aangezien de IND vanaf 2005 een goed onderscheid kan maken tussen gezinshereniging en gezinsvorming, is met ingang van dat jaar gebruik gemaakt van informatie van de IND over migratiemotieven van niet-Nederlandse immigranten. Daarmee is voor Turkije

7. Immigratie van Turken en Marokkanen

8. Immigratie van Turken en Marokkanen naar gezinsmigratiemotief

en Marokko een complete reeks beschikbaar van immigratie naar motief van 1977 tot en met 2009.

Grafiek 8 laat voor respectievelijk Turken en Marokkanen de verdeling van de immigratiestroom zien in gezinshereniging en gezinsvorming. Na de fase van de arbeidsmigratie, die ruwweg tot 1973 duurde, kwam in de eerste helft van de jaren zeventig de gezinshereniging op gang: de vrouw en eventuele kinderen van de voornamelijk mannelijk arbeidsmigranten uit de jaren zestig en begin jaren zeventig, voegden zich bij hun partner.

Uit de grafieken blijkt dat gezinshereniging aan het eind van de jaren zeventig nog zo'n 70 tot 80 procent van de totale immigratie van Turken en Marokkanen uitmaakte. Midden jaren tachtig werd gezinsvorming van steeds grotere betekenis. Dit werd begin jaren negentig de belangrijkste reden voor Turken en Marokkanen om naar Nederland te komen. Deze situatie hield aan tot en met 2004. In 2005 was, mede als gevolg van de verscherpte regelgeving ten aanzien van gezinsvorming, een sterke daling in de gezinsvormende migratie te zien, terwijl gezinshereniging in dat jaar aan betekenis won. Het effect van de maatregelen ten aanzien van gezinsvorming lijkt enigszins uitgewerkt: gezinsvorming neemt weer iets in omvang toe, maar ligt nog wel op een lager niveau dan vóór de aanscherping van het beleid in 2004.

5. Conclusies

De immigratie van niet-westerse migranten is de afgelopen vijf jaar met 50 procent toegenomen tot een niveau van ruim 40 duizend in 2009. De meeste niet-westerse migranten komen naar Nederland in het kader van gezinsmigratie, in het bijzonder gezinshereniging. Naast gezinsmigratie en asielmigratie zijn arbeid en studie voor niet-westerse migranten belangrijke motieven geworden om naar Nederland te komen.

Tabel 1
Immigratie van niet-westerse immigranten naar migratiemotief

	Arbeid	Asiel	Gezinsmigratie	Studie	Overige motieven ¹⁾	Totaal
<i>x 1 000</i>						
1995	1,5	14,3	16,4	0,6	0,8	33,6
1996	1,9	16,3	22,2	1,6	1,4	43,3
1997	2,1	15,2	22,5	2,4	1,9	44,0
1998	2,5	15,6	24,0	2,6	2,0	46,8
1999	2,5	14,7	18,6	2,5	2,0	40,2
2000	2,8	19,3	19,5	3,0	2,0	46,7
2001	3,3	19,6	21,5	4,3	2,4	51,1
2002	3,4	15,2	22,1	5,5	2,2	48,3
2003	3,7	6,8	21,8	5,2	2,5	40,0
2004	2,6	2,3	16,3	4,9	3,9	30,0
2005	2,8	1,9	14,8	5,0	3,1	27,7
2006	3,6	2,0	14,2	5,1	2,3	27,2
2007	5,2	3,2	11,9	5,4	2,5	28,2
2008	6,9	5,4	16,6	6,5	3,0	38,4
2009	5,0	8,8	17,7	7,2	3,6	42,2

Bron: IND, bewerking CBS.

¹⁾ Onder andere au pair, stage en medische behandeling.

Niet-westerse immigranten zijn over het algemeen veel jonger dan de bevolking van Nederland. Zij kunnen echter geen blijvende oplossing bieden voor de vergrijzing en tekorten op de arbeidsmarkt.

De strengere regelgeving ten aanzien van gezinshereniging en gezinsvorming heeft vooral invloed gehad op de immigratie uit Turkije en Marokko.

Literatuur

Agtmaal-Wobma, E. van, 2009. Einde aan daling migratie-huwelijken. CBS webmagazine, 2 november 2009.

Beer, J. de, H. Kuijper en R. Noordam, 1991. Gezinsherenigende, gezinsvormende en retouromigratie van Turken en Marokkanen. Maandstatistiek van de Bevolking, 39(1), blz. 38–49.

Beer, J. de en R. Noordam, 1992. Gezinsvormende immigratie van Turken en Marokkanen nu groter dan gezinshereniging. Maandstatistiek van de Bevolking 40(11), blz. 6–8.

Groenendaal, A.J.M. van, 1986. Dilemma's van regelgeving. De regularisatie van illegale buitenlandse werk-

nemers; 1975–1983. Een case study naar het functioneren van regels als instrument van overheidsbeleid. Samsom/Tjeenk Willink, Alphen aan den Rijn/Utrecht.

Huis, M. van, 2007. Partnerkeuze van allochtonen. Bevolkingstrends 55(4), blz. 25–31.

Imhoff, E. van, en N. van Nimwegen, 2000. Migratie GEEN remedie tegen vergrijzing. DEMOS 16(2).

Immigratie- en Naturalisatiedienst, 2010. Inschrijving bij de IND voor EU-onderdanen. Brochure geraadpleegd via http://www.ind.nl/nl/images/1001_eu_brochure_6005_tcm5-115507.pdf. IND, Rijswijk

Nicolaas, H., A.H. Sprangers, A. Zorlu en J. Hartog, 2003. Migranten: wie komen, wie gaan terug en wie laten hun gezin overkomen? Bevolkingstrends 51(2), blz. 36–42.

WODC en INDIAC, 2009. Internationale gezinsvorming begrensd. Een evaluatie van de verhoging van de inkomens- en leeftijdseis bij migratie van buitenlandse partners naar Nederland. WODC, Den Haag.